

TIEDON LIIAN KORKEA HINTA - LÖYTYYKÖ TOIMIVIA VASTALÄÄKKEITÄ?

Tieteellisen tiedon – erityisesti lehtipakettien – jatkuva hinnannousu on ollut debatin aiheena 1990-luvulta alkaen. Hintakehityksen juurisyinä on nähty etenkin tutkijoiden meritoitumiseen liittyvät tekijät ja siihen liittyvä paine julkaista arvostetuimmissa lehdissä, jotka pääosin ovat suurten tiedekustantajien hallussa.

Open access -julkaisemista edistävät toimenpiteet ovat vähitellen siirtäneet sisältöihin pääsyn maksumuurit julkaisemista koskevaksi kirjoittajamaksumuuriksi. Tällöin kaikissa maissa ja organisaatioissa toimivilla tutkijoilla ei ole tasapuolista mahdollisuutta saada tukea julkaisujen avoimuudesta perittäviin kirjoittajamaksuihin. Transformatiiviset sopimukset ja niin sanottuun timanttimalliin perustuva maksuton open access -julkaiseminen ovat osittain muuttaneet tilannetta, mutta näkyvissä ei ole kustannuskehityksen selkeää taitekohtaa. Esimerkiksi transformatiivisten sopimusten tavoitteena oleva lehtien siirtyminen tilausmaksuista pelkästään kirjoittajamaksuihin on ollut odotettua hitaampaa – ja selvää jarruttamistakin on havaittavissa kustantajien toiminnassa.

Walt Crawfordin tekemässä avoimen julkaisemisen hintatietojen [koonnista](#) ilmenee, että vuonna 2022 artikkeleista perittävän kirjoittajamaksun keskimääräinen hinta oli ensimmäistä kertaa hieinan alhaisempi kuin edellisenä vuonna. Tämä on kuitenkin laiha lohtu, sillä artikkelimaksujen keskihinta näyttää pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna vakiintuneen korkealle tasolle.

Tiedejulkaisemisen edelleen jatkuva keskittyminen suurimmille kustantajille lisää huolta. Vastalääkkeeksi on

usein ehdotettu julkaisemiseen liittyvän omistajuuden siirtämistä eri tavoin tutkimusyhteisöille. Tällaista muutosta tukee viime syksynä cOAlition S:n toimesta tehty [ehdotus](#) entistä radikaalimmaksi Plan S -malliksi. Siinä ajatuksena on Plan S-rahoittajien kustantama uudenlainen tieteellisen kommunikaation ekosysteemi, jossa tutkimusprosessit ja sen tuotokset avattaisiin laajamittaisesti. Tämä edellyttäisi tutkimusyhteisöltä uudenlaista aktiivisuutta ja yhteistyötä. Uuden ehdotuksen toteutuminen käytännössä on toistaiseksi varsin epävarmaa, mutta se tarjoaa joka tapauksessa yhden tärkeän avauksen, jonka etenemistä kannattaa seurata.

Suomen tieteellisen kirjastoseuran 95. toimintavuosi on käynnistynyt – ja toiminta jatkuu vireänä! Tästä lehdestä voit lukea puheenjohtajan katsauksen STKS:n viime vuoden toiminnasta. Seuran työryhmistä esittelyvuorossa on Tutkimuspalveluiden työryhmä. Tästä Signumista löydät myös kaksi juttua, joissa kuvataan seuran työryhmien viime syksynä järjestämiä koulutuksia.

Anne Lehto kuvaa artikkelissaan kokemuksia viime vuoden IFLA WLIC-konferenssista sekä helmikuussa 2024 pidetystä pohjoismaisten kirjastoseurojen kokouksesta. Lehdestä löydät myös informaatiolukutaidon teemoihin keskittyvän ECIL2023-konferenssin antia koskevan matkaraportin. Toisenlaista kansainvälistä ulottuvuutta edustaa Juha Hakalan artikkeli, jonka aiheena on standardien implementointiin liittyvät haasteet.

Oivaltavia lukuhetkiä uuden Signumin parissa!

Mika Holopainen

